

ज्योतिर्मय

Online Journal of Literature....

साहित्याचे विद्यापीठ

पुणे वर्ष २२ अंक ३५ वा भारतीय सौर दिनांक २२ फाल्गुन शके १९४७, शुक्रवार दि.१३ मार्च २०२६ पाने ४ मूल्य : निशुल्क (खासगी वितरणासाठी)

विशेष लेख...

शैक्षणिक वादात

अडकलेली एनसीईआरटी

— प्रा डॉ सुधीर अग्रवाल

ज्योतिर्मय साहित्य

नॅशनल कौन्सिल ऑफ एज्युकेशनल रिसर्च अँड ट्रेनिंग () सध्या पाठ्यपुस्तकांतील बदलांमुळे मोठ्या वादाच्या केंद्रस्थानी आहे.शालेय शिक्षणासाठी अभ्यासक्रम आणि पाठ्यपुस्तके तयार करण्यात एनसीईआरटी महत्त्वाची भूमिका बजावते, परंतु इतिहासाचे भगवेकरण, ऐतिहासिक तथ्यांचे पुनरावलोकन आणि अलीकडील न्यायालयीन भ्रष्टाचार यासारख्या वादग्रस्त विषयांचा समावेश केल्यामुळे ते अनेकदा राजकीय आणि शैक्षणिक वादात अडकले आहे.

एनसीईआरटीवर सत्ताधारी सरकारांना अनुकूल करण्यासाठी इतिहासात बदल (भगवेकरण) केल्याचा आरोप आहे, मुघल काळातील आणि इतर ऐतिहासिक घटनांचे काही भाग वगळण्यावरून किंवा त्यात बदल करण्यावरून वाद सुरू आहे. दोन वर्षांपूर्वी इतिहासाच्या पुस्तकात सुधारणा करताना एनसीईआरटीने बाबरी मशिदीचे पतन गुजरातच्या दंगली असा बराच संवेदनशील भाग वगळण्याचा निर्णय घेतला होता. एनसीईआरटीच्या पुस्तकांमध्ये कधीकधी सखोल स्पष्टीकरणे नसल्यामुळे किंवा अनुचित मजकुराचा समावेश असल्याने वाद निर्माण होतात, जे नंतर दुरुस्त केले जाते.

२०२४-२५ च्या शैक्षणिक वर्षासाठी केलेल्या बदलांमध्ये इयत्ता १२ वीच्या राज्यशास्त्र पुस्तकातून बाबरी मशीद हे नाव काढून त्याऐवजी तीन घुमटांची रचना असा उल्लेख करण्यात आला. तसेच अयोध्येतील रथयात्रा आणि त्यानंतरच्या जातीय दंगलींचे संदर्भ कमी केल्यामुळे इतिहास पुसून टाकल्याचा आरोप विरोधक आणि इतिहासकारांनी केला आहे.

अभ्यासाचा भार कमी करण्यासाठी ने मुघल साम्राज्य, २००२ च्या गुजरात दंगली, आणीबाणी आणि डार्विनचा उत्क्रांतीवादाचा सिद्धांत यांसारखे विषय अभ्यासक्रमातून वगळले आहेत, ज्यावर शिक्षणतज्ज्ञांनी तीव्र आक्षेप घेतला आहे.

इयत्ता ६ वीच्या नवीन पुस्तकात हडप्पा संस्कृतीला सिंधू-सरस्वती संस्कृती असे संबोधण्यात आले आहे, जे केवळ राजकीय विचारधारेवर आधारित असल्याचे टीकाकारांचे म्हणणे आहे अलीकडे इयत्ता आठवीच्या सामाजिक शास्त्र या पाठ्यपुस्तकात न्यायव्यवस्थेवरील भ्रष्टाचारावर भाष्य करत न्यायालयाच्या निर्णयाची अवमानना केली.

एनसीईआरटीच्या इयत्ता ८ वीच्या सामाजिक शास्त्राच्या नवीन पुस्तकात न्यायव्यवस्थेच्या रचनेसह त्यातील आव्हाने, जसे की न्यायपालिकेतील भ्रष्टाचार, प्रलंबित खटल्यांचा मोठा डोंगर (४.७ कोटींहून अधिक) आणि गरिबांना न्याय मिळण्यातील अडचणींवर भर देण्यात आला होता, ज्यामुळे सर्वोच्च न्यायालयाने यावर आक्षेप घेत पुस्तकावर बंदी घातली आहे .पुस्तकात भ्रष्टाचार, न्यायदानातील दिरंगाई, आणि अंतर्गत तक्रार निवारण प्रणाली उल्लेख होता

न्यायाधीशांचे वर्तन: पुस्तकात न्यायाधीशांसाठी आचारसंहिता आणि त्यांच्या उत्तरदायित्वाबद्दल माहिती दिली होती.या पुस्तकात न्यायव्यवस्था ही लोकशाहीचा आधारस्तंभ असल्याचे सांगताना, व्यवस्थेतील त्रुटींवर उघडपणे भाष्य करण्याचा प्रयत्न होता.

सरन्यायाधीशांनी न्यायव्यवस्थेला बदनाम करणाऱ्या या मजकुरावर संताप व्यक्त केला आणि हा भाग हटवण्याचे आदेश दिले. एनसीईआरटीने या चुकीबद्दल माफी मागितली असून, हे प्रकरण सुधारून नवीन सत्र (२०२६-२७) साठी पुन्हा लिहिण्यात येईल,असे स्पष्ट केले.

भारताचे सरन्यायाधीश सूर्यकांत यांच्या नेतृत्वाखालील तीन न्यायाधीशांच्या खंडपीठाने याला “न्यायपालिकेविरुद्ध खोलवर रुजलेले षडयंत्र” असे म्हणत, प्रचलित असलेल्या प्रती तात्काळ जप्त करण्याचे आदेश दिले आणि दोन आठवड्यांत अनुपालन अहवाल मागितले. “या कोवळ्या वयात विद्यार्थ्यांना पक्षपाती गैरसमजुतींना तोंड देणे मूलभूतपणे चुकीचे आहे,” असे सरन्यायाधीशांनी म्हटले.

न्यायालयाने एनसीईआरटीच्या भूमिकेवर ताशेरे ओढले. एनसीईआरटीची ही कृती अनावधानाने झालेली नाही त्यामागे सुनियोजित शेडयंत्र आहे असे न्यायालयाचे निरीक्षण आहे सर न्यायाधीश सूर्यकांत म्हणाले की न्यायव्यवस्थेवर असे शिंठोडे उडविण्याची परवानगी कोणालाही नाही यांची इआरटीची ही चूक साधी समजून दुर्लक्ष केले तर जनतेचा न्यायव्यवस्थेवर विश्वास उडेल आणि या व्यवस्थेचा प्रमुख म्हणून आपण हे होऊ देणार नाही,असे सडेतोड प्रत्युत्तर सर न्यायाधीश यांनी देत एनसीईआरटीची लक्त्रे बाहेर काढली. करप्शन इन ज्यूडीशियरी प्रकरणावरील एनसीईआरटी पुस्तकावर सर्वोच्च न्यायालयाने बंदी घातली आहे. सरन्यायाधीश सूर्यकांत यांनी आठवीच्या सामाजिक शास्त्राच्या या पुस्तकाची छपाई आणि वितरण करण्यास मनाई केली. त्यांनी पूर्वी वितरित केलेली पुस्तके मागे घेण्याचे आणि डिजिटल प्रती काढून टाकण्याचे आदेशही दिले. न्यायालयाने एनसीईआरटी संचालक आणि केंद्रीय शिक्षण सचिवांना नेटीस बजावून त्यांचे उत्तर मागितले आहे. एन सी ई आर टी किंवा राज्य शिक्षण मंडळ असो,विद्यार्थ्यांसाठी अभ्यासक्रम तयार करताना तो वादग्रस्त नसावा,संप्रदायिकतेला,जातीयतेला चालना मिळेल,असा नसावाअभ्यासाचा आवाका इतका मोठा नसावा की विद्यार्थ्यांच्या मनात ते वादळ निर्माण करेल. शिक्षण हे आनंददायी आणि सहज असायला हवे.अभ्यासक्रम असा असावा जो विद्यार्थ्यांच्या बौद्धिक क्षमतेनुसार असेल आणि त्यांना विचार करायला प्रवृत्त करेल, केवळ पाठोवर करायला नाही.अभ्यासाच्या ओझ्यामुळे विद्यार्थ्यांच्या मानसिक आरोग्यावर परिणाम होऊ नये, यासाठी सारख्या संस्था सातत्याने लवचिक अभ्यासक्रमाची शिफारस करतात.अलीकडच्या काळात एन सी ई आर टी ची भूमिका

ज्येष्ठ कवी इंद्रजित भालेराव यांना कुसुमाग्रज स्मृती सन्मान

शेतकऱ्यांचे जगणे माझ्या कवितेचा मूळ स्रोत-भालेराव

ज्योतिर्मय साहित्य

पुणे- ज्येष्ठ कवी इंद्रजित भालेराव यांनी म्हटले आहे की, शेतकरी जीवन हा त्यांच्या कवितेचा मूळ आधार आहे. प्रत्येक कवीची कविता लिहिण्यामागे एक भूमिका असते आणि शेतकरी जीवन हीच त्यांच्या कवितेची भूमिका व जातकुळी आहे.

परभणी येथील ज्येष्ठ कवी इंद्रजित भालेराव यांना काव्य क्षेत्रातील महत्त्वपूर्ण योगदानाबद्दल कविश्रेष्ठ कुसुमाग्रज स्मृती सन्मान प्रदान करण्यात आला. विदिशा विचार मंचतर्फे कुसुमाग्रजांच्या स्मृतिदिनी हा पुरस्कार महाराष्ट्र राज्य साहित्य संस्कृती मंडळाचे अध्यक्ष डॉ. सदानंद मोरे यांच्या हस्ते देण्यात आला. पुरस्कार स्वीकारताना भालेराव बोलत होते.

स्वातंत्र्यवीर सावरकर अध्यासन केंद्रात हा कार्यक्रम पार पडला. यावेळी कोहिनूर युपचे चेअरमन कृष्णकुमार गोयल, सहकार भारतीचे

पुणे महानगर बँकिंग प्रमुख सीए (डॉ.) केतन जोगळेकर आणि विदिशा विचार मंचच्या संस्थापक-संचालक ममता क्षेमकल्याणी प्रमुख पाहुणे म्हणून उपस्थित होत्या. भालेराव म्हणाले की,

त्यांच्या कवितेतून मांडले जाणारे शेतकऱ्यांचे अभावग्रस्त जीवन हा त्यांच्या जीवनाचा अविभाज्य भाग होता. त्यामुळेच त्यांनी स्वतःचे आणि सभोवतालचे शेतकऱ्यांचे जगणे तसेच

त्यांची संस्कृती कवितेतून मांडली. शेतकरी नेते शरद जोशी यांच्या मार्गदर्शनामुळे त्यांच्या कवितेला धार आली. महात्मा फुले यांनी शेतकऱ्यांप्रती मांडलेल्या दृष्टिकोनातून

त्यांनी नव्या धाटणीची कविता सादर केली. यामुळे त्यांच्या कवितेत शेतकरी विद्रोह आणि त्यांचे प्रश्न प्रामुख्याने आले. शेतकरी कर्ज बुडवू इच्छित नसतो, उलट तो कर्ज न फेडणे पाप मानतो. परंतु सरकारच्या कृषी धोरणामुळे शेतकरी अडचणीत येतो, असे भालेराव यांनी नमूद केले.

डॉ. सदानंद मोरे यांनी यावेळी बोलताना सांगितले की, इंद्रजित भालेराव हे शेतकऱ्यांचे कवी आहेत. अनेक नेत्यांनी शेतकऱ्यांच्या प्रश्नांवरून आपले राजकीय स्थान निर्माण केले, मात्र नंतर त्यांची बांधिलकी बदलली आणि शेतकऱ्यांचे प्रश्न तसेच राहिले. विठ्ठल रामजी शिंदे यांनी १९२७ मध्येच सांगितले होते की, आपण स्वावलंबी असले पाहिजे आणि सरकारवर अवलंबून राहू शकत नाही. कायद्याच्या चौकटीत राहून हक्काचे मागावे, पण केवळ सरकारवर अवलंबून राहून प्रश्न सुटणार नाहीत, असे मोरे म्हणाले.

काट्याची कहाणी

निसर्गाने दिलेली ती देणगीच आहे असे म्हटले तर वावगे ठरणार नाही.

काही साधू काट्यांवर झोपून चमत्कार करतात. पूर्वी गुन्हेगाराला काट्यावरून ओढण्याची शिक्षा केली जात असे.

या काट्या चा उपयोग तराजूच्या पारड्याचा समतोल राखण्यासाठी होतो. तसेच सोन्या चांदीचे काटेकोरपणे वजन करण्यासाठी काट्याचा उपयोग होतो. तर आपले वजन करण्यासाठी वजन काट्यावर उभे राहताना धाकधूक होतेच....

न्यायाधीशांना काटेकोर पणे न्याय द्यावा लागतो.संक्रांतीला काटेरी हलवा देतो आणि गोड बोलायला सांगतो.

दिवाळीत जो पदार्थ जास्त आवडीने खाल्ला जातो तो म्हणजे चकली ती काटेदार असावीच लागते.

कोणत्याही खेळात छाप्या की काटा

जवळ गेले की काटे कुटे,
गुलाबाचे काटे तसे आईचे धपाटे

नीलिमा नातू
पुणे, मो. 9422320133

एक कवी म्हणतो,
मी वाटेने जाताना,
मागून माझा पदर धरतो,ओढतो
त्याचे माझे भांडण नाही,
बोलत नाही, ऐकत नाही,
साजण का ग, की काटा?
किती सुंदर कल्पना केली आहे!
या काटा शब्दाच्या विविध

ठिकाणी विविध अर्थानी उपयोग केला आहे. अगदी लहान मुलाला आपण उभे चालायला सांगतो आणि गाणे म्हणतो, चाल चाल माते, पायी मोडले काटे..

या गाण्यातून आयुष्यात ठायी ठायी काटे म्हणजे अडचणी असतात असे रुजवायचे असेल का? असा प्रश्न मनाला पडतो.

भोंडला खेळतांना मुली फेर धरून गाणे म्हणतात. सासरच्या वारते कुचू कुचू काटे जणू काही संसारातील पुढच्या अडचणींची जाणीव करून द्यायची असावी.

या काट्या चा विविध प्रसंगी वाक्प्रचारात उपयोग करतो. एखादी व्यक्ती काट्याप्रमाणे डोळ्यात खुपते आणि अंतःकरणात काट्या सारखा सलते . मार्गात काटा आला तर खपत नाही आणि उपटून काढल्याशिवाय स्वस्थ बसवत नाही. काटा दिसताच अंगावर भीतीने काटा येतो.

या काट्या विषयी माणसाला इतकी चीड आहे की दुष्टपणा, निर्दयता, द्वेष, दुःख, चिंता या विकारांचा निर्देश करायचा असेल तर आपण समाजकंटक, देशकंटक असा उल्लेख करतो.

या काट्यावरून काटे, कंटक, काटदरे अशी आडनावे सुद्धा आहेत. म्हणींमध्येही काट्याला स्थान मिळाले आहे..दुरून डोंगर साजरे मोटे,

अशी मार्मिक म्हण सुद्धा आहे.

काट्याप्रमाणे बोचणारी माणसे सुद्धा असतात. काट्याचा नायटा होणे, काट्याने काटा काढणे, मार्गातील काटे दूर करणे काटेरी मुकुट डोक्यावर असणे असे कितीतरी वाक्प्रचार आपण सहज वापरतो.पायात रुतलेला काटा काढण्यासाठी दुसरा काटा घेऊन तो काढतात. म्हणजेच काट्याने काटा काढतात, आणि काम झाले की आपण ते दोन्ही फेकून देतो. भीतीने अंगावर सरसरून काटा येतो.

रानात गेले की सराटे, काटेगोखरू, खाजकुयरी, लांडगे यांचे काटे अंगाला चिकटतात.अंगाला खाज सुटते. कपड्यांना चिकटले की धागे निघतात. पण त्यांचाही उपयोग वनस्पतीचा बिजप्रसार होण्यासाठी होतो. शेतीच्या राखणीसाठी कुंपण म्हणून नागफणी, निवडुंग, कोरफड, बोरी, बाभळी या काटेरी झुडपांचा वापर करतात.बोरे आणि करवंदे तोडतांना हात काट्यांनी ओरखाडले लागले तरी मुले तिथे हम्मखास सापडतातच... अननसावर काटे असतात.आतल्या गोड गऱ्याच्या संरक्षणासाठी फणसावर काटे असतात. सालिंदरप्राणी आपल्या संरक्षणासाठी अंगावरचे काटे फेकतात.

ज्योतिर्मय

HAPPY BIRTHDAY!

गुढीपाडव्यापासून आपण ज्योतिर्मय दैनिकात वाढदिवसाच्या जाहिरातीतून शुभेच्छा सुरु करीत आहोत, आपल्या घरातील मुलांचे किंवा मुलींचे वाढदिवस शुभेच्छारूपी जाहिराती मधून साजरे करणार आहोत.

शुभेच्छा दिल्याने प्रेम वाढते, आपुलकी वाढते तसेच आनंदी वातावरण निर्माण होते.

सर्वाना ही कल्पना निश्चित आवडेल असे मला वाटते. त्याकरिता नाममात्र शुल्क असणार आहे.

- 15 वर्षांच्या आत असेल तर फक्त 100 रुपये
- 15 वर्षावरील व्यक्तीस फक्त 300 रुपये.

जाहिरातीचा मॅटर व पैसे वाढदिवसाच्या दोन दिवस अगोदर पाठविणे.

- डिझाईन करून पाठविले तरी चालेल, किंवा मॅटर व्हाट्सअप वर पाठविणे, मॅटर लिमिटेड असावा.
- जाहिरातीचे पेमेंट 7743918559 या नंबरवर ऑनलाईन पाठविणे.
- काही शंका असेल तर 7743818559 या नंबरवर फोन करणे.
- पुण्यस्मरणची जाहिरात पण फक्त 100 रु.मध्ये प्रकाशित केली जाईल.

जाहिरात व्यवस्थापक, ज्योतिर्मय साहित्य, पुणे

जात्यावरच्या ओव्या.....

मायबापान केलीया लयलुट जीवनाची लेकरं घेऊन सोबती चटणी भाकर खायची ||५४०||

मायबाप गोड गुळ मायंदळ गुळढेपा गाडी भरून चालल्या बैला लागल्यात धापा ||५४१||

©® सौ. मनोरमा बोरडे
छत्रपती संभाजी नगर
मो. 70207 33758

मनोपनिषद अर्थात मनाचे श्लोक - भाग ६

ज्ञोतिर्मय साहित्य

नको रे मना क्रोध हा खेदकारी ।
नको रे मना काम नाना विकारी ।
नको रे मदा सर्वदा अंगीकारू ।
नको रे मना मत्सर दंभ भारू ॥६॥
अर्थ : हे मना, क्रोधाला स्थान देऊ नकोस; तो शेवटी खेद आणि दुःख देणाराच आहे. कामवासना नाना प्रकारचे विकार निर्माण करते. मद (अहंकार), मत्सर आणि दंभ (ढोंगीपणा) या विकारांपासून दूर राहा असा समर्थाचा स्पष्ट उपदेश आहे.

मागील श्लोकात समर्थानी "पापसंकल्प" सोडण्याची सूचना केली. येथे ते त्या पापसंकल्पांचे मूळ असलेल्या विकारांकडे आपले लक्ष वेधतात. मनाच्या अधःपतनाला कारणीभूत ठरणारे हे विकार म्हणजेच षडरिपूंपैकी प्रमुख काम, क्रोध, मद, मत्सर आणि दंभ. त्याबद्दल समर्थ प्रामुख्याने या ठिकाणी सांगतात. क्रोध हा खरोखरच खेदकारी आहे. रागाच्या भरात उच्चारलेले शब्द आणि केलेली कृती अनेकदा नंतर पश्चातापाला कारणीभूत ठरतात. हातातून सुटलेला बाण जसा परत येत नाही; तसेच रागाच्या भरात बोललेले शब्दही.

क्रोध हा क्षणिक असतो; पण त्याचे परिणाम मात्र दीर्घकाळ मनात जखम करतात. म्हणूनच मोठी माणसे आपल्याला सांगतात की राग आला की थोडा थांबा, एक ते दहा अंक मोजा, रवास घ्या. कोणतीही प्रतिक्रिया देण्याआधी विचार करा. हा छोटसा विरामच अनेक अनर्थ टाळू शकतो. कामभावना ही जीवनातील नैसर्गिक शक्ती आहे. ती

उगवतीचे रंग

विश्वास देशपांडे
चाळीसगाव
मो. ९४०३७४९३९२

नाकारण्याची गोष्ट नाही; पण तिचा अतिरेक विकारांना आमंत्रण देतो. काम म्हणजे केवळ लैंगिक वासना नव्हे; कोणत्याही गोष्टीचा अतिरेकी हव्यास हा देखील 'काम'च.

विवाहमंत्रातील "धर्मेच अर्थेच कामेच नातिचरामि" हे वचन याच संतुलनाची शिकवण देते. धर्माच्या चौकटीत राहून अर्थ आणि कामाचा स्वीकार ही आपली संस्कृती आहे. संयमित काम सृजनशील असतो तर त्याचा अतिरेक विनाशकारी ठरतो. संत परंपरेत तीन 'एषणा' सांगितल्या आहेत. वितेषणा (संपत्तीची हाव), दारेषणा (सुंदर स्त्रीची अभिलाषा) आणि लोकेषणा (कीर्तीचा हव्यास). या तिन्ही एषणा किंवा वासना मनाला बाहेर खेचतात. अध्यात्माची चाट मात्र अंतर्मुख करते. म्हणूनच ती

श्रेयस्कर !

यश, वैभव किंवा कीर्ती मिळाली की मनात 'मीच केले' हा अहंकार उद्वेतो. वन्हाड निघालं लंडनला या लक्ष्मण देशपांडे यांच्या एकपात्री प्रयोगात एक नणंदेंचं पात्र आहे. काही चांगलं झालं की ते माझ्यामुळे झाला असं ती सारखं म्हणत असते. हा फुकाचा अहंकार. हा मद म्हणजेच अहंकार साधकाच्या प्रगतीत अडथळा ठरतो. (क्रमशः)

ॐ नमो भद्रा हनुमते नमः
ॐ नमो भद्रा हनुमते नमः
ॐ नमो भद्रा हनुमते नमः

दासबोध स्तवन

उज्वला धर्माधिकारी,
पुणे, मो. ७५८८२ ३५६४६

श्रवणनिरूपण

ज्ञोतिर्मय साहित्य

जसे की भ्रामक व हानिकारक वक्तृत्व सोडून घ्यायला हवे. भगवंताची उपासना करण्याची धारणा मनामध्ये कायम ठेवावी. उगाचच वितंडवाद घालत बसू नये त्यामुळे मूळ हेतू कडे दुर्लक्ष होते आणि ते होऊ नये यासाठी मनाच्या चंचलपणाला आवर घालावा.

जयास पाहिजे अद्वैत त्यापुढे ठेवितां द्वैत तेणे क्षोभले उठे चित्त त्या श्रोतयाचे अशी अवस्था होते.

ग्रंथ हे गुरू आहेत या समर्पित भावनेने ग्रंथांचे वाचन करावे. ग्रंथ वाचनाने संशय रहात नाही. शंकेचे निरसन होते. काही ठिकाणी आपल्याला नीट आकलन झाले नाही तर आपण परत परत ग्रंथाचे पारायण करू शकतो. म्हणूनच मी वरती म्हणाले आहे की ग्रंथ वाचनाने शंकेचे निरसन होते. उत्कृष्ट ग्रंथ वाचनाने तसेच परमार्थपर अद्वैत ग्रंथ वाचावेत, त्यामुळे कोणत्याही गोष्टीचा मोह होत नाही. आपल्या प्रत्येक कृतीत सद्गुरू आपल्या बरोबर आहेत अशी मनाची धारणा होते. त्यामुळे वाईट गोष्टी वाईट विचार, वाईट कर्म आपल्या हाताने होत नाहीत. कारण आपली पूर्ण बुद्धी ही सद्गुरूंच्या चरणी समर्पित केली असल्याने आपली संपूर्ण काळजी ते घेतात, साधनेच्या दृष्टीने विचार केला तर साधना जेवढी वाढेल तेवढा आपला प्रवास मोक्षाच्या दिशेने होतो.

आत्मज्ञानी पुरुषाला सारासार विचार विधेयकाची आवड असते ज्याला जे जे आवडेल ते ते ग्रंथ व विवेचनात रूची निर्माण होऊन रममाण होतील. न आवडणारा विषय त्यांना बळेचे माथी मारून काही उपयोग होणार नाही. ज्या घरात देवीची उपासना करण्याची पध्दत आहे त्या घरात वेगळ्या देवांची स्तुती पसंत पडत नाही. अनंत व्रताचे पालन ज्या घरात होते तिथे भगवत गीता सांगितली तर ती पचनी पडत नाही कारण अनंतव्रत हे सकाम आहे अमुक एका प्राप्तीसाठी ते केले जाते. (क्रमशः)

श्री ब्रह्मचैतन्य
गोंदवलेकर महाराज

ज्ञोतिर्मय साहित्य

नामाचे प्रेम येण्यासाठी आपल्या प्रेमळ आईकडे बघा. मुलाला जरा ताप आला तरी आईच्या पोटात धरून घेते, अन्न गोड लागत नाही, झोप लागत नाही, अशा अनेक गोष्टी होतात. थोडक्यात म्हणजे, तिला सर्व बाजूंनी अस्वस्थता उत्पन्न होते. नाम घेण्यात थोडा व्यत्यय आला तर आपली स्थिती तशी होते का ? याचे उत्तर आपल्याला स्वतःकडूनच

नामाचे प्रेम नामाच्या सहवासाने येईल

मिळण्यासारखे आहे. नाम घेणे हा माझा धर्म आहे, ते माझे आद्य कर्तव्य आहे, त्याच्याशिवाय जगणे म्हणजे मेल्यासारखेच आहे, नाम घेण्यात माझे आत्यंतिक हित आहे, किंबहुना मी नामाकरिताच जन्माला आलो आणि तद्रूपच होऊन जाईन, इतक्या प्रज्वलित भावनेने नाम घेणे जरूर आहे; आणि मग प्रेम आले नाही ही गोष्ट शक्यच नाही. प्रेम येत नाही याचा अर्थच हा की, आम्ही नाम खऱ्या आस्थेने घेत नाही. ह्या सर्वांवर उपाय म्हणजे नाम घेण्याच्या निश्चयाने, ते जसे येईल तसे घेत राहणे. तेच नाम आपल्याला एक एक पाऊल पुढे नेऊन घेयू गातून देईल. 'परिस्थिती चांगली आली म्हणजे नाम घेईन' असे म्हणणारा मनुष्य नाम कधीच घेत नाही.

नाम हे मनात किंवा उच्चार करूनही घेता येते. नामात राहावे, म्हणजे अंतःकरणाची शुद्धता होईल, आणि अंतःकरण शुद्ध झाले की भगवंताचे प्रेम येईल. नुसत्या पुष्कळ जपपेक्षा, विवेकाने आणि विचाराने आलेले प्रेम नामात असणे जरूर आहे. खरे म्हटले म्हणजे नामातच नामाचे प्रेम आहे. ताकात लोणी असतेच, फक्त ते वर दिसत नाही; पण ताक घुसळल्यावर जसे ते वर येते, तसे भगवंताचे नाम आपण घेतले

की त्याचे प्रेम आपोआप वर येते. साध्या शब्दांचादेखील आपल्या वृत्तीवर परिणाम होऊन, तो तो भाव आपल्या मनात जागृत होतो, मग भगवंताच्या नामाने भगवंताचे प्रेम का येणार नाही ? आज तुम्हाला जेवढा वेळ रिकामा मिळतो, तेवढा सगळा भगवंताच्या नामात घालवण्याचा प्रयत्न करा. पुष्कळ दिवस एका घरात राहिल्याने त्या घराविषयी आपल्याला प्रेम येते ना ? प्रपंचाचे प्रेम आपल्याला सहवासाने आले आहे. तसे नामाच्या अखंड सहवासाने त्याचे प्रेम आपोआपच येईल. उठता-बसता, चालता-बोलता, आपण अनुसंधान ठेवण्याचा प्रयत्न करावा. कोणतेही व्यसन कालांतराने पचनी पडते, आणि मग मनुष्य जास्त जास्त त्याच्या आधीन जातो. अफूचे पहा ! दिवसेंदिवस त्या माणसाला जास्त अफू लागते. त्याप्रमाणे भगवंताच्या चिंतनाचे आपल्याला व्यसन लागले पाहिजे. कोणतीही चांगली गोष्ट साधायला कठीण असणारच; पण अगदी थोड्या श्रमात पुष्कळ साधून देणारे नामासारखे दुसरे साधन नाही. म्हणून नेहमी मनाने नाम घेत आसावे. नामाचे प्रेम यायला, एक, गुंरूना ते आवडते म्हणून घ्यावे, किंवा दुसरे, नामातच माझे कल्याण आहे, या भावनेने घ्यावे.

श्री क्षेत्र नैमिष्यारण्य भागवत कथा व हरिनाम सप्ताह

भागवत कथाकार :
आदरणीय श्री चैतन्य महाराज देगलूरकर
कथेचे श्रवण करताना धावते संकलन
मधुकर बोरीकर 9403061886

दिवस तिसरा

पुढे.....
आपल्याला जर कळत नसेल तर मला सगळे कळते अस दावा करू नये.
बुद्धिवाद म्हणजे माझ्या मते ज्याची बुद्धी वादग्रस्त आहे तो.
कोणी म्हणते, आपण कोणाच्याही मार्गे डोळे मिटून चालू नये. पण मी म्हणतो एकदा डोळे उघडून पहा. समोर तुकोबा राय असतील तर नक्की त्यांचे मार्गे डोळे मिटून चाला. संत घात कधीच करणार नाहीत. संस्कृत मधे एक सुभाषित आहे
गतां गतीत... ताम्र

त्याने केले म्हणून मी केले असे करू नये. ज्ञानोबा रायांनी स्थापिलेला शिष्ट संप्रदाय (वारकरी संप्रदाय) हा असा बुरसटलेल्या विचाराचा नाही. त्यांना गरज नव्हती तरी त्यांनी मंगलाचरण केले. ते नसते केले तर लोकांनी त्यांचे उदाहरण देऊन ती चांगली परंपरा थांबविली असती. म्हणून चांगल्या परंपरा चालू ठेवाव्यात. म्हणून 3 वेळेस सुरुवातीस मध्य व अंत्य वेळी मंगलाचरण केले पाहिजे असे शास्त्र सांगते. प्रबळ व अप्रबळ असे दोन प्रतिबंध असतात.जे कोणाच्याही मदतीशिवाय, देवाच्या प्रार्थने शिवाय दूर करता येतात. त्याला अप्रबळ प्रतिबंध म्हणतात. डोळे दुखणे, गोळी घेऊन थांबते. अशा प्रतिबंधाला देवास साकडे घालण्याची गरज नसते. कांहीं प्रतिबंध मात्र प्रबळ असतात ते माणसाच्या प्रयत्नाने दूर होत नाहीत. मंगलाचरणाने अप्रबळ व प्रबळ असे दोन्ही प्रतिबंध दूर होतात. मंगलाचरणाने लेखकाचे मरण येणार असेल तर ग्रंथ संपेपर्यंत ते टळते. म्हणून ग्रंथ प्रारंभी मंगलाचरण करा. आपण एखाद्याच्या पाया पडतो म्हणजे काय करतो न मम. म्हणजे हे माझे नाही हे सांगता आले पाहिजे. संस्कृतात मे म्हणजे माझे. जसे शेळी मे में म्हणते व लांडगा तो आवाज ऐकून येतो व शेळीस खातो. आपणही मी मी म्हणतो माझे माझे करतो. म्हणून गुरू चरणांजवळ हे कबूल करा न मम म्हणजे हे (वैभव) माझे नाही ते तुमच्या कृपेचे फळ आहे. उर्वरित उद्याच्या अंकात.....

आरोग्य संजीवनी

खोल श्वास परिपूर्ण औषध

ज्ञोतिर्मय साहित्य

श्वास आयुष्याचा आधार आहे मन आणि जीवनामधील रहस्यमय दोरी आहे जिच्या आधारे कोणीही प्राणी आयुष्यात पाऊल ठेवतो. म्हणून शारीरिक संरचनेत श्वासाच्या गतीचे स्थान महत्त्वपूर्ण आहे, कारण श्वासाची गती वाढल्याने शरीराचे तापमान वाढते त्याला पण वय कमी होण्याचा कारक व अल्पायुचा संकेतांक म्हणू शकतो.

धापा टाकणारे जनावर याचा पुरावा आहेत, धापा टाकण्याची गती जेवढी तीव्र असेल, मरण्याची निश्चितता तेवढी वाढेल हे एक शास्त्रीय तथ्य आहे.

जसे कबूतर एक मिनिटात ३७ वेळा श्वास घेते आणि केवळ ९ वर्षे जिवंत राहते.

ससा देखील दर मिनिटाला ३९ वेळा श्वास घेतो आणि त्याचे वय जवळपास ९ वर्षे मानले गेले आहे.

कुत्रा १ मिनिटात २९ श्वास घेतो आणि १३ वर्षे जिवंत राहतो.

बकरी २४ वेळा, तर हत्ती १ मिनिटात १९ वेळा श्वास घेऊन १०० वर्षे जिवंत राहतो.

कासव १ मिनिटात केवळ ४ श्वास घेऊन १५० वर्षांचे दीर्घायुष्य जगतो. मनुष्यासाठी सामान्यतः जीवेतु शरद शतम् चि म्हण प्रचलित आहे. याचा

अर्थ आहे की कधी त्याच्या श्वासांची गती निश्चितच त्यात सरासरीची राहिली असेल की तो किमान १०० वर्षे जगू शकेल, अर्थात ११ ते १२ श्वास दर प्रति मिनिट.

आज मनुष्याचा श्वास दर वाढल्याने त्याच प्रमाणात त्याचे आयुष्य देखील घटले आहे. सरासरी आयुष्य ६० ते ६५ वर्षे राहिले. अनेक आधुनिक शास्त्रज्ञांचे मानणे आहे की जर मनुष्याच्या शारीरिक तापमानाला अर्थ केले जाऊ शकले, तर तो सहजपणे १००० वर्षांपर्यंत जगू शकतो, यासाठी त्याला आपल्या श्वासाच्या गतीला साधून त्याच प्रमाणात मर्यादित करावे लागेल. याचा अर्थ आहे मनुष्याच्या श्वासाच्या गतीला प्रति मिनिट २ ते ३ पर्यंत नियंत्रित करणे. " हे खूप

आहे.

म्हणून आपण आपल्या श्वासाच्या गतीला साधण्यासाठी प्रथम तर श्वास - उच्छ्वासाच्या पद्धतीला समजणे आवश्यक आहे.

दुसरे आपल्या प्राणाला साधने, त्याचा एक निश्चित, दुष्परिणामरहित मार्ग "प्राणायाम" आहे. श्वासाच्या दोरीवर मानव जीवन आणि त्याचे आरोग्य टिकलेले आहे. श्वास जेवढा स्थिर, मजबूत असेल जीवन तेवढेच स्वस्थ आणि निरोगी असेल. श्वासात जेवढी जास्त गतिशीलता, तीव्रता येईल आरोग्याच्या शक्यता तेवढ्याच कमी होत जातील.

हे शास्त्रीय तथ्य आहे. कारण श्वासाचा सखळ संबंध शरीराच्या तापमानाशी आहे. ज्या तीव्रतेने श्वास गतिशील होईल, त्याच प्रमाणात शरीराच्या तापमानात वाढ होईल. क्रोध, आवेश, उत्तेजनारच्या स्थितीमध्ये श्वासाच्या दरात अशा प्रकारची वाढ होते.✽

खोल श्वास परिपूर्ण औषध खोल श्वास घेण्याचा अर्थ स्पष्ट करताना ✽प्राण विज्ञान विशेष तज्ञ डॉक्टर मेकडॉवेल म्हणतात की प्राणायामामुळे ✽फुफुसांनाच नाहीतर पोटाच्या संपूर्ण पचनसंस्थेला ही परिपूर्ण पोषण मिळते.

संकलन -

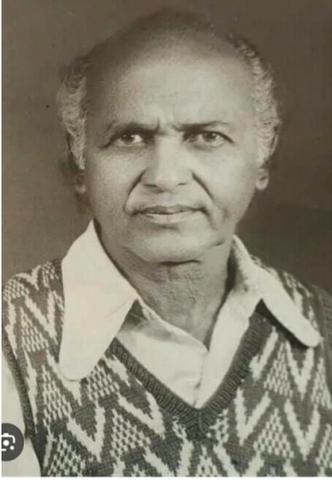
डॉ. प्रमोद ढेरे (निसर्ग उपचार तज्ञ)
पिंपरी-चिंचवड, पुणे.
आरोग्यविषयक व्याख्याते व लेखक
संपर्क - ९२ ७१ ६६९ ६६९

आव्हानात्मक तर आहे पण अशक्य नाही. प्राचीन काळात ऋषींचा हजारो वर्षांपर्यंत जिवंत राहण्याच्या तथ्यांवरून सिद्ध होते की दीर्घायुष्याचे रहस्य मनुष्याच्या श्वासाच्या गतीमध्ये लपले

महान कवी वामनदादा कर्डक

ज्योतिर्मय साहित्य

सांगा या वेडीला माझ्या गुलछडीला हिच्यासाठी आलो मी सासुरवाडीला हे गाणं आयुष्यात कधीही मनापासून न गुणगुणलेला मराठी पुरुष महाराष्ट्रात शोधून सापडणार नाही. अभिनेता चंद्रकांत आणि अभिनेत्री हांसा वाडेकर यांच्या चेहऱ्यावरील खुमासादार खोडकर हावभाव या गीताला नवीन उंचीवर घेऊन जातात. अनंत माने दिग्दर्शित सांगते एका हा चित्रपट १९५९ मध्ये प्रदर्शित झाला होता .ज्याची पटकथा हांसा वाडेकर यांच्या सांगते एका या आत्मचरित्रावर आधारित होती. पुण्याच्या विजयानंद थिएटरमध्ये हा चित्रपट सलग १३१ आठवडे चालला होता तो या सांगा या वेडीला या गाण्याच्या लोकप्रियतेमुळे. हे गीत महाराष्ट्रातील वामनदादा कर्डक यांनी राणीच्या हात बसून जोडले होते. वामन कर्डक यांचा जन्म १५ ऑगस्ट १९२२ साली नाशिक जिल्ह्यातील देशवंडी या छोट्याशा खेड्यात झाला. वडील तबाजी आणि आई सईबाई मोठा भाऊ सदाशिव आणि धाकटी बहीण सावित्री असा दादांचा परिवार होता. घरी १८ एकर जमीन होती. धन धान्याची कमतरता नव्हती पण तरीही हंगाम संपला की आई वडील भाऊ कष्टाची कामे करून परिवार सांभाळत असत. वामनदादांना लहानपणी गुरे चारणे, कुस्त्या खेळणे असे छंद होते. नंतरच्या काळात त्यांनी गिरणी कामगाराची नोकरी केली, माती काम, चिकी विकणे, खडी फोडणे अशी कष्टाची कामेही केली, वयाच्या विसाव्या वर्षी त्यांचा विवाह अनुभवा सोबत झाला. कालांतराने त्यांना कन्यारत्न प्राप्त झाले पण या सुखाचे रूपांतर दुःखात, एकाकीपणात झाले. मुलीच्या मृत्यूनंतर पत्नी त्यांना सोडून गेली. आजारपणातून मृत्युमुखी पडलेल्या त्यांच्या लाडक्या लेकीला मीराला ते कधीही विसरू शकले नाही. पोटापाण्याचा प्रश्न सोडवायला ते आई सोबत मुंबईला आले येथे त्यांनी अपार कष्ट उपसले,

कोळशाच्या खाणीत कोळसा उचलला, गिरणीत काम केले. शिक्षणाची खंत त्यांना वाटत असे. आपण वाचू लिहू शकत नाही या विचाराने ते अस्वस्थ होत ही अस्वस्थता एवढी बेचैन करायची की ते रडू लागत. पुढे देहलवी मास्तरांकडून ते मुळाक्षरे, बाराखडी शिकले. दुकानाच्या पाट्या, फलक वाचू लागले. हळूहळू वाचन लेखनात ते तरबेज झाले. यासोबतच त्यांना व्यायामाची ही आवड होती. मुंबईच्या शिवडी मध्ये बीबीडी चाळीस त्यांनी बरेच वर्षे वास्तव्य केले. शारीरिक क्षमतेच्या जोरावर ते समता सैनिक दलात सहभागी झाले. हा काळ सामाजिक परिवर्तनाचा होता. आंबेडकर चळवळ महाराष्ट्रात सक्रिय होती परिवर्तनाचे वारे वाहत होते नायगावला १९४३ ला त्यांनी प्रथम बाबासाहेबांना पाहिले. त्यांचे विचार ऐकले आणि त्यांचे जीवन बदलून गेले. बाबासाहेब म्हणाले होते हा समाज अज्ञानी, निरक्षर आहे. या दुबळ्या लोकांचे प्रबोधन लोकगीत, पारंपारिक गाणी

यातून करा. कलाकारांनी गावोगावी जाऊन गीतातून समाज प्रबोधन करा. हा आदेश आयुष्यभर त्यांनी श्वासाप्रमाणे जपला. आणि अखेरच्या श्वासापर्यंत दहा हजारपेक्षा जास्त अधिक गीते रचली. प्रचंड वाचनाच्या आवडीमुळे त्यांची लेखणी धारदार झाली होती. १९४३ मध्ये राणीच्या बागेत बसून हिंदी गीताचे विडंबन त्यांनी लिहिले आणि चाळीतील लोकांसमोर सादर केले टाळ्या आणि शिड्या पडल्या आणि इथेच वामनदादा कर्डक यांचा कवी झाला. वामनदादांनी चित्रपटांमध्ये अभिनय करण्यासाठी बऱ्याच स्टुडिओचे उंबरठे झिजवले कारदार स्टुडिओ, रणजीत स्टुडिओ येथे ते कामानिमित्त जात असत. मिनरवा फिल्म कंपनीत एक्सट्रा म्हणून कामही मिळाले होते परंतु हे क्षेत्र दीर्घकाळ त्यांना आनंद देऊ शकले नाही.

मासोळी बोले आपल्या पिलाला खेळ बाळा तू खाली तळाला हे अतिशय आशयपूर्ण मर्म स्पर्शी गीत वामनदादांनी लिहिले. पहा पहा मंजुळा, जगातली देखणी, सोनियाची उगवली सकाळ ही त्यांची अजरामर गीते आहेत. पुढे आयुष्यभर त्यांनी डॉक्टर बाबासाहेब आंबेडकरांचे विचार आपल्या ओजस्वी वाणीतून आणि समर्थ लेखणीतून महाराष्ट्राच्या कानाकोपऱ्यात पोहोचवले. बुद्ध, फले, आंबेडकरांचे विचार त्यांनी महाराष्ट्रभर पेरले. समतेचा, बंधुतेचा, मानवतेचा, एल्गारा त्यांनी आपल्या लेखणीतून फुलवला. वामनदादांच्या कार्यक्रमांला तुफान गर्दी होत असे. सर्वसामान्यांच्या ओठावर अलगत त्यांची गाणी रेंगाळत होती. शेळ्या चारणारे, शेतात काम करणारे, मजुरी करणारे त्यांची गाणी सहज गुणगुणत. लवकरच त्यांची प्रतिभा चित्रपट

क्षेत्रातील संगीतकारांनी ओळखली आणि चित्रपट गीताचे लेखन करण्याची संधी त्यांना मिळाली वसंत पवार यांनी सांगते एका या चित्रपटातील गीत लेखन करायला त्यांना सांगितले, आणि सांगा या वेडीला हे गीत वामनदादांच्या लेखणीतून जन्माला आले. चल ग हरणे तुरुतुरु चित्रपट- पंचारती, हे गीतही पुढे प्रचंड लोकप्रिय झाले. ह्यो, ह्यो पावना शकूचा मेव्हणा हे मधुकर पाठक यांनी संगीतबद्ध केलेलं गीत आजही आकाशवाणीवर प्रसारित होते तेव्हा श्रोते मंत्रमुग्ध होऊन होतात. वामनदादांच्या हयातीतच त्यांचे चार गीत संग्रह प्रकाशित झाले होते. वाटचाल १९७३, मोहोळ १९७६, हे गीत वामनाचे १९७७ हे गीत संग्रह आजही लोकप्रिय आहेत.

वामनदादांच्या या कार्याला अनेक पुरस्कारांनी सन्मानित करण्यात आले. साहित्य संस्कृत मंडळाची उत्कृष्ट कविरत्न ही उपाधी, युगांतर पुरस्कार, संत नामदेव पुरस्कार, भोपाळ येथे ताम्रपट देऊन सत्कार, मराठवाड्याचा अस्मिता दर्श पुरस्कार, १९९३ मध्ये वर्धा येथे भरलेल्या अखिल भारतीय पहिल्या आंबेडकर साहित्य संमेलनाचे अध्यक्ष पद, याबरोबरच महाराष्ट्र शासनाच्या रंगभूमी निरीक्षण मंडळाचे ते बरेच काळ सदस्य होते. महाराष्ट्र

शासनाच्या दलित मित्र पुरस्कारानेही ते सन्मानित होते. त्यांच्या जीवनावर बबन लोंढे यांनी एका कवीचे जीवन गाणे आंबेडकरी प्रतिभेचा महाकवी वामनदादा लेखक डॉक्टर अशोक जोधळे, आंबेडकर लोकशाहीर प्रा. बाबा बोराडे यांनी पुस्तके लिहिली आहेत. शेवटी पंधरा मे २००४ रोजी त्यांचे प्राणजोत मालवली. माणसा तुझे मी इथे गीत गावे असे गीत गावे तुझे हित व्हावे, !

सौ. मनोरमा बोराडे छत्रपती संभाजीनगर

छत्रपती संभाजी महाराज हे इतिहासाला कलाटणी येणारे तेजपुंज व्यक्तिमत्व - प्रा डॉ विल धारूरकर

ज्योतिर्मय साहित्य

पुणे : छत्रपती संभाजी महाराज हे इतिहासाला कलाटणी देणारे तेजपुंज व्यक्तिमत्व होते. असे मत माजी कुलगुरू आणि ज्येष्ठ इतिहास संशोधक डॉ. डॉ विल धारूरकर यांनी व्यक्त केले. ते राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघाच्या बावधन येथील मेरीगोल्ड परिसरात सावरकर प्रभात शाखेवर छत्रपती संभाजी महाराज जीवन आणि कार्य या विषयावर बोलत होते. त्यांनी आपल्या भाषणात छत्रपती संभाजी महाराजांनी १६८० या दशकात केलेल्या ऐतिहासिक कार्याची विशेष शान्नीय मीमांसा केली श्री जोशी यांनी संपादन केलेल्या संभाजीकालीन पत्र व्यवहार या ग्रंथातील संदर्भ देऊन ते म्हणाले की छत्रपती संभाजी महाराजांच्या ऐतिहासिक कार्याचे नव्याने आकलन करण्याची गरज आहे. त्यांनी छत्रपती संभाजी महाराजांनी लिहिलेल्या संस्कृत साहित्याचा विशेष आढावा घेतला, ते पुढे म्हणाले बुधभूषण या ग्रंथांमध्ये संभाजी महाराजांनी मध्यगातील राजनीतीचे यथार्थ आकलन घडविले आहे. राजाची कर्तव्य, मंत्रिमंडळाची कामे आणि प्रशासकीय व्यवस्थेतील कार्य विभागणी या पैलू वर या ग्रंथात विशेष प्रकाश टाकण्यात आला आहे. छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या प्रशासकीय व्यवस्थेवर आधारलेले त्यांचे हे विश्लेषण अत्यंत महत्त्वपूर्ण आहे. आपल्या भाषणात डॉ. धारूरकर म्हणाले छत्रपती संभाजी महाराजांच्या काळात महाराष्ट्रात तीव्र टुकळाची परिस्थिती होती तथापि महाराजांनी सोलापूर पार्ल्यातील बाशां येथे नदीवर घाट बांधले तसेच महाराष्ट्रात अनेक ठिकाणी सिंचन व्यवस्था सुधारली आणि पुढे विकसित केली.

टुकळा निवारणाची कामे तर त्यांनी केलीच त्याहीपेक्षा महत्त्वाची बाब म्हणजे शेतकऱ्यांचा सारा माफ केला, त्या काळामध्ये त्यांनी राजकीय सुधारणा धर्मांतराविरुद्ध कठोरसामाजिक नियम तसेच शुद्धी चळवळ आर्थिक व्यवस्थेत सुधारणा सांस्कृतिक कार्याला प्रोत्साहन देण्याचे धोरण अनुसरले. संभाजी महाराजांनी समर्थ रामदासांची भेट घेऊन त्यांचे आशीर्वाद संपादन केले होते. संभाजी महाराजांनी हिंदूंच्या सांस्कृतिक अस्मितेचे रक्षण केले. त्यामुळे त्यांना धर्मवीर अशी उपाधी देणे सर्वांमार्फत योग्य ठरते. असे सांगून डॉ. धारूरकर यांनी छत्रपती संभाजी महाराज व समर्थ रामदास यांच्या संबंधावर प्रकाश टाकला. मुघल राजपुत्र हकबरा बरोबर त्यांनी मोठी आघाडी केली होती, परंतु त्यात अकबराच्या चुकामुळे यश आले नाही. पोर्तुगीजा विरुद्ध शर्थीनारायण करून त्याने गोव्यातील वास्को हे बंदर ताब्यात घेतले व पोर्तुगीजांना हुसकावून लावले. मराठी पोर्तुगाल कागदपत्राबाबत प्राध्यापक पिसुरलेकर यांनी केलेल्या संशोधनाचा आणि कागदपत्रांचा आढावा घेऊन ते म्हणाले की पोर्तुगीज संभाजी महाराजांचे युद्ध प्रिय राजपुत्र असे वर्णन करतात. याप्रसंगी डॉक्टर उत्तरवार यांनी पाहुण्यांचा परिचय करून दिला अध्यक्ष स्थानी श्री अनिल फोजदार हे होते. याप्रसंगी सर्वश्री विनोद चिकटे, श्री लिंबू वाले, विष्णूजी मिश्रा, लक्ष्मीनारायण वाजपेयी अग्रवाल, राजेंद्र पिंगळे, प्रदीप खनाळे तसेच श्री दीक्षित आणि किलोस्कर कर्मिसेच निवृत्त अभियंता श्री कोल्हटकर इत्यादी उपस्थित होते. शेवटी श्री विकास टिकेकर यांनी सर्वांचे आभार मानले व कार्यक्रमाची सांगता झाली.

धर्म योद्धा राजाराम महाराज

ज्योतिर्मय साहित्य

स्वराज्य रक्षक छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या व माता सोयराबाईच्या पोटी जन्म घेतला फाल्गुन महिन्यातील पौर्णिमेला शके -१५९९. जन्म - राजगडावर २४ फेब्रुवारी १६७०. वडील छत्रपतींचा सहवास फक्त १० वर्षांचा लाभला. थोरले बंधू छत्रपती संभाजी महाराजांची शौर्यगाथा व छत्रछाया फक्त नऊ वर्ष पाहिली. स्वराज्य हे नसानसातून वहाणारे व त्यासाठी वाटेल ते कष्ट स्विकारून छत्रपती संभाजी महाराजांची क्रूर हत्या पाहिलेले, या घटनेचा त्यांच्या बालमनावर काय परिणाम झाला असेल याची तर कल्पनाच करवत नाही मित्रांनो!!! अत्यंत कठीण काळात की फितुरी, दगाबाजी यांना उत आलेल्या काळात. स्वराज्य निष्ठा जपत विश्वासु मावळ्यांच्या साथीने संताजी धनाजी यांच्या मार्गदर्शनाखाली वयाच्या अवघ्या १९ व्या वर्षी स्वराज्याची धुरा समर्थपणे सांभाळली. छत्रपती संभाजी महाराजांच्या निधनानंतर मुघलांच्या सततच्या त्रासाला सामोरे जावे लागत असताना सुध्दा जिजी सारख्या दूच्या किल्ल्यावरून स्वराज्य अबाधित ठेवले व ते राखले हे आपले कर्तव्य आहे या भावनेतून !!! केवढी ही राष्ट्रनिष्ठा तसेच शिवरायांचाच पुत्र असल्याने स्वराज्य, धैर्य, चिकाटी, कणखरपणा हे तर जन्मजात गुण रक्तात असल्याने व राष्ट्र निष्ठेची भावना जपत अभिमानाचा हा अमूल्य ठेवा सतत संघर्षाचा सामना करत औरंगजेब व मुघल साम्राज्याशी टक्कर देत प्रखर संघर्ष करत जिजीच्या किल्ल्यावरून सुटून सिंहगडावर आले. पण सततची दगादगा धावपळ यामुळे ज्वर (ताप)

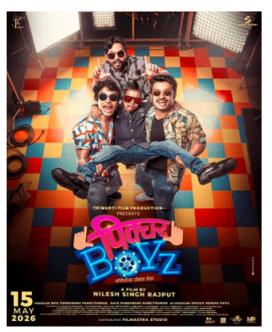
आल्याचे निमित्ताने व तो सतत वाढत होता, वैद्यांनी खूप प्रयत्न केले पण यश आले नाही. त्यामुळे वयाच्या अवघ्या तिसाव्या वर्षी राजाराम महाराजांनी सिंहगडावर देह ठेवला. गुरूवार १२ मार्च बलिदान दिनाच्या निमित्ताने पुन्हा एकदा शिवाजी महाराज व त्यांच्या द्वितीय सुपुत्राची आठवण प्रत्येकाला आली पाहिजे कारण त्यांनी अत्यंत प्रतिकूल परिस्थितीत स्वराज्याची धूरा सांभाळली असून हे आजच्या तरुणांने लक्षात ठेवणे अत्यंत गरजेचे आहे. छत्रपतींचे पुत्र ही उपाधी तर आहेंचं पण अत्यंत संघर्षाच्या काळात अल्प वयाचे असतानाही स्वराज्यासाठी जो राष्ट्रभिमान बाळगला त्यासाठी मानाचा मुजरा करून स्वराज्यासाठी संघर्षाचे ज्वलंत उदाहरण म्हणून राजाराम महाराजांच्या कारकिर्दीकडे इतिहास बघेल यात शंका नाही. ३२ व्या पुण्यतिथी निमित्त स्वराज्यनिष्ठा जपणारे राजे राजाराम महाराजांच्या चरणी नतमस्तक होते.

सौ उर्वशा धर्माधिकारी, पुणे

उन्हाळ्याच्या सुट्टीत पुरेपूर मनोरंजन करणारा "पिकचर बॉईज"

ज्योतिर्मय साहित्य चित्रपटात हिरो बनण्यासाठी धडपड करणाऱ्या तरुणांची गोष्ट आता पिकचर बॉईज या चित्रपटातून पाहता येणार आहे. उन्हाळ्याच्या सुट्टीत १५ मे पासून हा चित्रपट सर्वत्र प्रदर्शित होणार असून, प्रेक्षकांना कामेडीचा डोस मिळणार आहे. चित्रपटाचं दमदार पोस्टर नुकतेच सोशल मीडियावर लाँच करण्यात आलं आहे.

त्रिमूर्ती फिल्म्सने पिकचर बॉईज या चित्रपटाची निर्मिती केली आहे. रवी पांडुरंग पंडितपवार, राजा पांडुरंग पंडितपवार हे या चित्रपटाचे निर्माते असून शिवाजी केशव पाटील हे सहनिर्माते आहेत. चित्रपटाची कथा, पटकथा, संवादलेखन आणि दिग्दर्शन निलेशसिंग राजपूत यांनी केलं आहे. मंदार चोळकर, सुनील दोडगे, संध्या-प्रनिकेत यांनी लिहिलेल्या गीतांना वरुण लिखाते आणि संध्या-प्रनिकेत यांनी संगीतबद्ध

आशिष निमगुरकर, चित्रपट अभ्यासक, मो. 9082471912

विनोदी, मनोरंजक पद्धतीनं मांडण्याचा प्रयत्न "पिकचर बॉईज" या चित्रपटातून करण्यात आला आहे. प्रतीक लाड, हंसराज जगताप, अरबाज शेख, घनश्याम दरवडे (छोटा पुढारी) आणि इतरही नव्या जुन्या कलाकांची फळी चित्रपटात आहे. त्यामुळे उन्हाळ्याच्या सुट्टीत पुरेपूर मनोरंजन करणारा "पिकचर बॉईज" हा चित्रपट चित्रपटगृहात जाऊन पाहणं पर्वणीच ठरणार आहे.

डॉ. दुधभाते नेत्रालय आणि रेटिना सेंटर

तर्क सर्व लाडक्या बहिणींसाठी

मोफत नेत्र लॅसिक तपासणी

स्पष्ट दृष्टी... चष्मापासून मुक्ती...

कालावधी

0१ मार्च ते ३१ मार्च २०२६

नोंदणीसाठी संपर्क

९ माणिक बाग, सिंहगड रोड, पुणे | 020- 24351535 / 74980 79406

Mutual Fund Online

Sahi hai...

म्युच्युअल फंड ऑनलाईन

विनोद शिराळकर 9325383999

विक्रम वेताळ आणि डायरेक्ट मार्केटिंग

♦ इटीएफ आणि इंडेक्स फंड ♦

पुढे..... हे फंड त्या म्युच्युअल फंड कंपनीच्या वेब साईट वरून अथवा डिस्ट्रीब्यूटर कडून विकत घेता येतात... कुठूनही विकत घेतले तरी खर्चाचा रेशो कमी असल्याने हे खूप लोकांप्रिय झाले आहेत. आता आपण इटीएफ म्हणजे काय ते वचूया...

काही गोष्टी सोडल्या तर इंडेक्स आणि इटीएफ हे फंड सारखेच आहेत. इटीएफ खरेदी करताना तुमच्या कडे डीमॅट अकाउंट असणे मात्र गरजेचे आहे. इटीएफ हे एक्सचेंज वरच ट्रेड केले जातात. त्यामुळे ट्रेडिंग अकाउंट अर्थात डी मॅट अकाउंट ही पहिली आवश्यकता असते. आणि डी मॅट वरून खरेदी विक्री होत असल्याने तुम्ही दिवसभरात या फंडाचे ट्रेडिंग पण करू शकता. म्हणजे शेअर मार्केट जर आज डाऊन असताना उघडले आणि तुम्ही इटीएफ खरेदी केला आणि दिवसभरात कधी तरी मार्केट सुधारणा होऊन तुम्ही खरेदी केली तेव्हा पेक्षा वर गेले तर तुम्ही विकत घेतलेला इटीएफ त्या वाढलेल्या किमती मधे विकूही शकता... अशी एक दिवशी खरेदी विक्री करण्याची सोय इंडेक्स फंडात मात्र नाही. इंडेक्स फंडाचे आणि त्याच इंडेक्सच्या इटीएफ चे रीटर्नस सुद्धा सारखेच येतात... अर्थातच इंडेक्स फंड तुम्हाला जर आणखी जास्त सुविधां सहित हवे असतील तर इटीएफ हे चांगले पर्याय आहेत. पण त्या सुविधा मिळवण्यासाठी तुमच्या कडे डी मॅट अकाउंट असणे गरजेचे आहे.... येवढे सविस्तर उत्तर देऊन विक्रमादित्य थांबला आणि वेताळाच्या प्रतिक्रियेची वाट पाहू लागला.... तेव्हा प्रेतात बसलेला वेताळ जागा होत म्हणाला "विक्रमा तु धन्य आहेस, इतकी विस्तार माहिती तु कित्ती सोपी करून सांगितलीस... पण तु बोललास, मीन तोडलेच म्हणून हा पहा मी चाललो.... असे म्हणून वेताळ पुन्हा एकदा झाडाला जाऊन लटकला.

साहित्यिक मित्रांनो, आता लिहा विनधास्त कारण आता तुमच्या साहित्याला प्रकाशित करण्यासाठी आले आहे एक भव्य व्यासपीठ

"ज्योतिर्मय" साहित्याचे विद्यापीठ. साहित्यावरील प्रत्येक घटना, कथा, कविता, लेख, परीक्षण, पुरस्कार, संमेलन प्रत्येकाची नोंद आम्ही घेणार, मग विचार कसला करता! हो जाओ शुरु.... या व्यासपीठावर तुमचे सर्वांचे स्वागत आहे. - संजय व्यापारी, संपादक 7743918559 ज्योतिर्मय-साहित्याचे विद्यापीठ

सुख दुःखाचे तरंग माणसा-माणसाचे

वसंत कुलकर्णी, छ. संभाजीनगर, मो. 96730 67194

♦ पुरुष महिला संतुलन ♦

मी आजच्या तरंगमधे महिला पुरुषाविषयी लिहिले आहे. 20 व्या शतकात तर जवळपास 50% टक्के आरक्षणासह महिला वर्गाला हक्क, सुरक्षितता, कामाचे समान वाटप झाले आहे. माणूस हा समाजशील प्राणी असून तो येथेच राहून, म्हणजे समाजात राहता, जीवन जगतो आणि जर सी ही त्याच्या जीवनातील सगळीकडे आवश्यक आहे, तर महिलांची महत्त्वाकांक्षा व त्याची स्वप्ने माणसाईतकीच महत्त्वाची आहेत, पण इथे संतुलन ठेवणे महत्त्वाचे आहे असे वाटते. म्हणजे सोप्या भाषेत माझ्या मते आपण महिलांचे प्रतिनिधित्व, स्वायत्तता, अधिकार, स्वप्न व न्याय नाकारू नये व आपल्यावर (पुरुष जातीवर) हल्ला आहे, असे वाटू देऊ नये! इथे सूड घेणे नसून संतुलन साधून पुढे जाणे, हे अभिप्रेत आहे! याचा विचार संत लोकांनीही केला आहे. पैसा कमावणे, श्रीमंत होणे म्हणजे तुम्ही अनेकांना गरिब केले, म्हणजे पाप केले, तसेच अनेकांची पोटे भरली म्हणजे पुण्य, म्हणून पुरुष महिला यांनी आपल्या जीवनप्रवासात इतरांना दुःख इजा पोहचू नका. सी सक्षम नसेल तर न दकलता शोषण न करणे पुण्य होय! उलट त्यांना चांगले देता येईल तर तुमचेही भले होईल, बरोबर ना... पटत का. यालाच सीपुरुष समानता म्हणतात.

ऑनलाईन औषधोपचार

आता सर्वांही झाले आहे ऑनलाईन मा आजारपणात पण घरकसल्या औषधांपासून घ्या. हुद्देही जगावारी नसू नये. वेळ व पैसा वाचवा 100 % कायबीबी इलाज, पुस्तके, शारीरिक क्लया, कन्या गोष्टी कोणताही सांगाण्यास काज वाटते अशा वेळेस फक्त फोवर सुची तुमचा आजार सांगू शकता व त्यावर आधुनिक पद्धतीने हमाख्य उपचार केता जाईल. पोटातले औषध पाठविल्या जातील, प्रसिद्ध आधुनिक औषधे, आतपयर्त ५, 37 वर्षांचा अनुभव, 200 पैसा अधिक पुरस्कार प्राप्त, 2 सायांपेक्षा अधिक विविध शैलिक समस्येस समाहार यशस्वी उपचार, आतपयर्त ५, ऑनररी डॉक्टरेटच्या पदव्या देऊन विविध संस्थांनी त्यांना सन्मानित केलेले आहे. त्यांच्या या कार्याची नोंद लंडन बूक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड, औषधसिद्ध बूक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड, एशियन बूक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड, हुज-हु-हुन एशिया रेकॉर्ड्स मध्ये विक्रमी नोंद झालेली आहे. सेक्स विषयक कोणताही प्रॉब्लम असेी फक्त एकदा फोन करा व मार्गदर्शन घ्या. व तुमचे प्रश्न सोडवा.

Dr Shaikh A H - 98606 99906

‘मुक्ति संघ’चे हेमचंद्र घोष

ज्योतिर्मय साहित्य

भारतीय स्वातंत्र्यलढ्यातील अग्रणी नेतृत्व हेमचंद्र घोष यांनी अविवाहीत राहून स्वतःला पूर्णपणे राष्ट्रसेवेला समर्पित केले. लोकमान्य टिळकांचा उग्र राष्ट्रवाद, स्वामी विवेकानंदांचा वेदांतनिष्ठ आत्माभिमान आणि नेताजी सुभाषचंद्र बोस यांचे सशस्त्र नेतृत्व या तीन मोठ्या प्रवाहांना प्रत्यक्ष क्रांतीकारक संघटनेत रूपांतरित करणारे स्वातंत्र्यसेनानी म्हणून त्यांची इतिहासात नोंद आहे. १९०९ ते १९१० अकाटला (मिपुरा) येथे एक वर्ष तुरुंगवास, १९१४ ते १९२० डिफेंस ऑफ इंडिया अँक्ट अंतर्गत सहा वर्षांचा दीर्घ कारावास, तसेच १९३० ते १९४६ अशा मोठ्या कालावधीत एक वर्ष सोडून बाकी सतत कारावास त्यांना इंग्रजांच्या जुलूमशाहित भोगावा लागला. भारताला स्वातंत्र्य मिळाल्यानंतर भारत सरकारचे स्वातंत्र्य सैनिकांना दिले जाणारे ताम्रपट आणि पेन्शन नाकारणारे तसेच पश्चिम बंगाल राज्याचे स्वातंत्र्यसैनिकांना दिले जाणारे सर्व फायदे नम्रपणे जुगारून देणारे हेमचंद्र घोष हे आदर्श स्वातंत्र्यसेनानी व्यक्तिमत्त्व होते. रामकृष्ण मठ मिशनच्या चरित्र संग्रहात हेमचंद्र घोष यांचे थोडक्यात चरित्र दिसते. या चरित्रात स्वामी विवेकानंद यांना हेमचंद्र घोष यांना सशस्त्र क्रांतीकारक म्हणून भारतीय स्वातंत्र्यलढ्यासाठी प्रेरणा दिली असे संबोधले आहे. हेमचंद्र घोष यांचा एक महत्त्वाचा आत्मविवेक उतरा प्रसारित आहे, ज्यात ते म्हणतात स्वामी विवेकानंद वेदांती होते. पण त्यांचे प्राथमिक संस्कार शक्ती उपासनेत होते आणि त्यातूनच त्यांनी भारत या गुलाम राष्ट्राला धैर्य-शक्तीचे वेदांत शिकवले. हेमचंद्र घोष यांची प्रत्यक्ष संघटनशैली ध्यान, उपासना व्यायाम, स्वतःचा त्याग, स्फोटकांसोबतही अंतःकरणात ‘मातृभूमीची पूजा’ ही पूर्णपणे स्वामी विवेकानंदांच्या ‘प्रक्रितिक वेदांत’

कल्पनेला साजेशी होती. या अर्थाने ते स्वामी विवेकानंदांच्या राष्ट्रवादाचे ‘क्रांतीकारक, भूमिगत अवतार’ गणले जायचे. स्वामी विवेकानंद-लोकमान्य टिळक यांचा प्रत्यक्ष आणि अप्रत्यक्ष १८९२ ते १९०९ या काळातील संपर्क याचा प्रत्यक्ष प्रभाव बंगाल-महाराष्ट्रातल्या उग्र राष्ट्रवादावर होता. हेमचंद्र घोष यांनी या दोन्ही विचारधारांचा संगम आपल्या संघटनेत ज्वलंत राष्ट्रभान, शक्तीची उपासना, कर्मयोगी संन्यासाची कल्पना याद्वारे केला. ज्यामुळे त्यांचा अध्यात्मिक-राजकीय स्वभाव घडला.

१ एप्रिल १९०९ मध्ये स्वामी विवेकानंद ढाक्याला गेले आणि तिथे हेमचंद्र घोष यांची व त्यांची भेट झाली. ढाका येथे त्यांनी अनेक तरुणांना प्रेरणा दिली. त्यापैकी १८ वर्षांचे एक म्हणजे हेमचंद्र घोष. ३ आणि ४ एप्रिल रोजी त्यांनी विवेकानंद यांच्याशी चर्चा केली. ४ एप्रिल १९०९ रोजी हेमचंद्र घोष आणि त्यांचे मित्र श्रीश पाल, राजेन गुहा, जोगेश दत्त यांनी बिप्लबी आंदोलनात सामील होण्याचा निर्णय घेतला. हेमचंद्र घोष हे श्यामकांत बंदोपाध्याय (सोहम स्वामी) यांचे शिष्य होते. २४ ऑक्टोबर १८८४ रोजी ढाक्यात जन्मलेल्या हेमचंद्र घोष यांचे वडील मथुरानाथ घोष हे प्रसिद्ध वकील होते. त्यांच्या आईचे नाव मोनोमोहिनी देवी. मथुरानाथ घोष यांना चार मुले आणि एक मुलगी, त्यापैकी हेमचंद्र घोष उर्फ भोना हे सर्वात प्रसिद्ध होते. हेमचंद्र हे ढाका ज्युबिली स्कूलचे विद्यार्थी असताना त्यांनी बंकीमचंद्र चटोपाध्यायच्या साहित्याचे वाचन चालू केले. तो काळ स्वातंत्र्यलढ्याचा होता त्यामुळे हे साहित्य वाचतच ते स्वातंत्र्यलढ्यात सामील झाले. स्वामी विवेकानंद यांच्याशी झालेल्या चर्चेनंतर

त्यांची सिस्टर निवेदिता यांच्याशी ओळख झाली. हेमचंद्र घोष यांनी नमूद केले आहे कि, ‘स्वामीजींशी माझा संपर्क अगदी थोड्या दिवसाचा चालला, परंतु मी सिस्टर निवेदिता यांना अधिक चांगल्या प्रकारे ओळखू शकतो’... त्यांच्याव्दारेच आम्ही स्वामी विवेकानंद यांना तसेच त्यासोबतच भारतालाही जाणून घेतले. बंकिमचंद्र चटोपाध्याय यांच्या आनंदमठ या कादंबरीने हेमचंद्र घोष यांना गुप्त समाज स्थापन करण्याची प्रेरणा दिली. शारिरीक संस्कृती आणि लाठी-खेळ हे

त्यांचे छंद बनले. रशिया-जपान युद्ध झाले ज्यामध्ये रशियाचा पराभव झाला. आशिया खंडातील राष्ट्रे अस्वस्थ झाली होती. आपणही आपल्या राष्ट्राला स्वातंत्र्य मिळवून देऊ शकतो असा विश्वास आशियाई राष्ट्रातील लोकांना वाटू लागला. हेमचंद्र घोष हेही अस्वस्थ होते. १९०९ ते १९०५ पर्यंत हेमचंद्र यांचे पुलिन बिहारी दास, उल्हसकर दत्ता, प्रमथनाथ मित्र आणि बारिंद्रकुमार घोष यांच्याशी संबंध होते. पुलिन दास यांनी त्यांना लाठी चालनाचे तंत्र शिकविले. १९०५ मध्ये स्वामी विवेकानंद, लोकमान्य टिळक यांच्या प्रेरणेने हेमचंद्र घोष यांनी ‘ढाका मुक्ति संघ’ नावाचा गुप्त क्रांतीकारक गट उभारला. नंतर तोच ‘मुक्ति संघ’ नावाने प्रसारीत झाला. या संघटनेचे सुवाताचे

सतीशचंद्र मुखर्जी यांना भेटण्यासाठी कलकत्ता येथे ते गेले. या भेटीने हेमचंद्र घोष यांच्या राजकीय-क्रांतीकारक विचारांना अधिक आकार मिळाला. बंकिमचंद्र चटोपाध्याय यांच्या आनंदमठ कादंबरीने त्यांना प्रचंड प्रेरणा दिली होतीच. संन्यासी-सैनिक, संघटित गुप्त संघ आणि देशासाठी सर्वस्व अर्पण ही संकल्पना हेमचंद्र घोष यांनी ‘मुक्ति संघ’ यात उतरवली. १९०६ मध्ये मुक्ति संघाची शाखा कलकत्त्यात श्रीश पाल यांच्या नेतृत्वाखाली सुरू करण्यात आली. या शाखेची पहिली उल्लेखनीय कामगिरी म्हणजे ज्या नंदलाल उपाध्याय या पोलीस इन्स्पेक्टरने स्वातंत्र्यलढ्यातील अलिपूर बॉम्ब स्फोटातील प्रमुख स्वातंत्र्यसेनानी प्रफुल्ल चालीला पकडने ज्यामुळे त्यांनी आत्महत्या केली त्याचा ९ नोव्हेंबर १९०८ रोजी सर्पेन्टाइन लेनजवळ गोळी घालून वध करण्यात आला. अलिपूर बॉम्ब स्फोटातील खुदीराम बोस या स्वातंत्र्यसेनानीस फाशी देण्यात आले होते. नंदलाल उपाध्याय यांच्या हत्येत आत्मोन्नती समितीच्या रोगेन गांगुलीसोबत श्रीश पाल यांनी प्रमुख भूमिका बजावली होती. १९०८ ते १९१५ याकाळात मुक्ति

हे संघटन चालवण्याचे धोरण होते. नंदलाल उपाध्याय यांच्या हत्येने ब्रिटिशांना ‘क्रांतीकारकांना जेरबंद करण्याची किंमत मोजावी लागेल’ हा संदेश होता. मुक्ती संघाचा दुसरा हल्ला अलेक्झांडर न्यूट मिलच्या ब्रिटिश अभियंत्याच्यावर होता. पण तो अयशस्वी झाला.

२६ ऑगस्ट १९१४ रोजी ‘मेसर्स आर. बी. रोड्डा आणि कं’ या शस्त्र आयातदार फर्मवर धाड घालून मुक्ती संघाचे पत्रास जर्मन माऊझर पिस्तुले आणि सुमारे ४६,००० (शेहचाळीस) हजार बंदुकीच्या गोळ्या काबीज केल्या. ब्रिटिश अहवालात याला बंगाल रिव्होल्युशनरी क्राइम मधील फारक महत्त्वाची घटना असे म्हंटले आहे. या शस्त्र साठ्याचा वापर पुढे बंगालमधील विविध दारुदे, अधिकाऱ्यांवर हल्ले आणि बाघा जतीन यांच्या हिंदू-जर्मन षडयंत्राशी निगडित योजनांमध्ये होऊ शकला. पूर्वी १९०९-१० मध्ये नंदलाल बंदोपाध्याय हत्या प्रकरणात हेमचंद्र घोष यांना एक वर्ष तरुणवास भोगावा लागला होता. १९१४-१९२० दरम्यान कोणताही पुरावा न मिळताही डिफेंस ऑफ इंडिया अँक्ट अंतर्गत ब्रिटिशांचे शत्रू म्हणून हेमचंद्र बोस यांना सहा वर्षे हजारीबाग सह वेगवेगळ्या तुरुंगात डांबण्यात आले. ते तुरुंगात असूनही मुक्ती संघाचे कार्य चालू होतेच पण सूटका झाल्यानंतर त्या कामाला वेग आला. विविध क्रिडा संस्था, व्यायामशाळा, वाचन मंडळे याद्वारे मुक्ती संघात तरुणांची गुप्त भरती चालू होती. १९२० च्या दशकात इंग्रज शासनाविरुद्ध वेगवेगळ्या ठिकाणी मोठा सशस्त्र संघर्ष चालू होता. १९२६ साली बेनू नावाचे मासिक सुरू करण्यात आले. हे मुक्ती संघाचे मुखपत्र होते आणि या मासिकाचे पहिले संपादक होते क्रांतीकारक भूपेंद्रसिंह रक्षित राय. (क्रमशः)

स्वातंत्र्यसेनानी

श्रीरथ चिटणीस

कार्यवाह महाराष्ट्र साहित्य परिषद

संघाने कलकत्त्यातील ‘आत्मोन्नती समिती’ सोबत मिळून अनेक गुप्त कारवायांची आखणी केली होती. या टप्प्यात हेमचंद्र घोष यांची भूमिका मुख्यतः संघटक, योजनाकार आणि शिस्तवीर भर देणारे मार्गदर्शक अशी होती. त्यांचे बोधवाक्य ‘संख्या नव्हे गुणवत्ता’

माझ्या घराभोवतालची जैवविविधता

ज्योतिर्मय साहित्य

‘आई, पटकन आपल्या

टेरेसवर चल. पावसात भिजताना मला मातीमध्ये आणि झाडांच्या पानांजवळ छोटे छोटे वेटोळे घातलेले प्राणी दिसले!’ माझी दहाबारा वर्षांची लेक मैत्रेयी धापा टाकत मला सांगायला आली. रविवार असल्याने घरची कामे आटपून मी निवांत बसले होते. तिच्या उत्साहामुळे मी लगेच टेरेसवरील आमच्या बागेत गेले. मला अंदाज आला होता की ते छोटे वेटोळे घातलेले प्राणी म्हणजे पैसा किंवा वाणी किडे असावेत. या निमित्ताने तिला कीटकांची ओळख करून देता येईल आणि आपल्या घराभोवतालच्या जैवविविधतेबद्दल सांगता येईल, असा विचार मनात आला.

त्यानंतर सुरू झालेल्या प्रश्नोत्तरांमध्ये आम्ही दोघी इतक्या रमलो की दोन तास कधी निघून गेले ते कळलेच नाही.

निसर्ग आणि मानव यांचा परस्परसंबंध प्राचीन काळापासून अविभाज्य आहे.

आपले जीवन, आरोग्य, संस्कृती आणि पर्यावरण हे निसर्गाशी

घट्ट जोडलेले आहे.

निसर्ग म्हणजे फक्त

झाडे, वेली किंवा

पशुपक्षी एवढेच नव्हे

तर पर्वत, नद्या, समुद्र,

आकाशातील सूर्य,

चंद्र, तारे, ढग अशा

अनेक घटकांचा त्यात

समावेश होतो. वैदिक

काळापासून भारतीय

संस्कृतीत निसर्गाला

मानाचे स्थान आहे.

ऋग्वेदात पर्जन्यसूक्त,

वरुणसूक्त, उषासूक्त आढळतात, तर आयुर्वेद

दान चतुर्विधतेच्या औषधी गुणांवर आधारित

माहिती मिळते. त्यामुळेच आपल्या

संस्कृतीत सूर्य, चंद्र, वृक्ष, नद्या, पशुपक्षी

यांच्याबद्दल आदरभाव आढळतो.

आपल्या सभोवतालचा प्रत्येक सजीव

घटक जैवविविधतेचा भाग आहे. लहानशी

मुंगी असो, उंच वृक्ष असो किंवा

आकाशात विहार करणाऱ्या पक्षी असो हे

सौ. मानसी चंद्रहास सोनपलकर
संपर्क क्रमांक : ७२४९१२२४२८

सर्व निसर्गाच्या विविध रूपांचे प्रतिनिधित्व करतात. जैवविविधतेचा अभ्यास केवळ जंगलात जाऊनच करता येतो असे नाही. आपण घराच्या आसपास, बागेत किंवा परिसरातही सूक्ष्म निरीक्षण केले तर निसर्गातील अनेक गोष्टी लक्षात येतात.

जैवविविधता म्हणजे पृथ्वीवरील सर्व सजीवांमधील विविधता. त्याचे तीन मुख्य स्तर मानले जातात जनुकीय विविधता, प्रजाती विविधता आणि परिसंस्था विविधता.

जनुकीय विविधता म्हणजे एका प्रजातीतील सजीवांमध्ये असलेले गुणधर्मांचे भिन्नत्व. उदाहरणार्थ, भाताच्या विविध जाती किंवा मानवी शरीरातील त्वचेचा रंग, केसांचा पोट इत्यादी.

प्रजाती विविधता म्हणजे एखाद्या प्रदेशात असलेल्या विविध प्रजातींची संख्या. ज्या प्रदेशात विविध प्रकारचे वृक्ष, प्राणी आणि पक्षी असतात तेथील प्रजाती विविधता जास्त असते.

परिसंस्था विविधता म्हणजे विविध परिसंस्थांमधील सजीव आणि निर्जीव

घटकांमधील परस्परसंबंध. जंगल, तलाव, नदी, गवताळ प्रदेश यांसारख्या परिसंस्था याचे उदाहरण आहेत.

माझ्या घराच्या टेरेसवर मी छोटीशी फुलबाग आणि फळबाग तयार केली आहे. त्यामध्ये गुलाब, मोगरा, जाई, जुई, जास्वंद, गोकर्ण, कोरांटी, सदाफुली अशी अनेक फुलझाडे आहेत. तसेच पेरू, डाळिंब ही फळझाडे आणि तुळस, कोरफड, हळद यांसारख्या औषधी वनस्पतीही आहेत. मूग, शेंगदाणे, हरभरे यांसारखी धान्येही प्रयोग म्हणून लावलेली आहेत. विविधरंगी फुलांमुळे बागेत गेल्यावर मन प्रसन्न होते.

दरवर्षी जून ते ऑगस्ट या काळात आमच्या जुईच्या झाडाला चारशे ते पाचशे फुले येतात. त्या फुलांचा शुभ्रपणा, नाजूक पाकळ्या आणि दरवळणारा सुगंध मनाला आनंद देतो. त्यांचे गरजे करून देवांना अर्पण करणे किंवा सखींना देणे हा एक वेगळाच आनंद असतो. गोकर्ण आणि गणेशचेलसारख्या वेलींमुळे बागेचे सौंदर्य अधिक खुलते.

या बागेमुळे अनेक पक्षी आणि कीटक आमच्या परिसरात येतात. चिमण्या, बुलबुल, कावळे आणि पारवे रोज येतात. मधमाशा, भुंगे, फुलपाखरे फुलांवर बसून मध गोळा करतात आणि परागसिंचनात महत्त्वाची भूमिका बजावतात. पैसा, गोंगलागय यांसारखे छोटे प्राणीही मातीमध्ये आढळतात. कुड्यांमधील मातीमध्ये गांठूळे आणि मुंग्या माती हलकी व सुपीक ठेवण्याचे काम करतात.

आमच्या सोसायटीमध्येही अनेक प्रकारची झाडे आहेत. जास्वंद, मोगरा, लिंबू, पारिजातक, आंबा, जांभूळ, वड, पिंपळ, उंबर, अशोक अशी विविध वृक्षराजी येथे दिसते. त्यामुळे पक्ष्यांची संख्या देखील भरपूर आहे. चिमण्या, पोपट, साळुंकी, बुलबुल, चार, भारद्वाज यांसारख्या पक्ष्यांचे दर्शन येथे नियमित घडते. काही वेळा साप, मुंगूस, बेडूक आणि सरडेही दिसतात. हे सर्व सजीव अन्नसाखळीचा भाग असून परिसंस्थेचे संतुलन राखण्यात त्यांचे महत्त्वाचे योगदान असते.

(क्रमशः)

विदर्भ साहित्य संघ

निवडणूक २०२६ - २०३१

विदर्भ साहित्य संघ वाचवा पॅनल

मतपत्रिकेवरील अनु. क्र. **अध्यक्षपदाचे उमेदवार**

२. जोशी डॉ. श्रीपाद भालचंद्र

9960493622, 9172533047

कार्यकारी मंडळाच्या २२ समासदांच्या पदाकस्ता उमेदवार

 १ अग्निहोत्री मकरंद मधुकर 9823014449	 ७ इंगळे (निगावकर) संजय मधुकर (बर्धा) 9765047672	 ११ कदम ज्योत्सना 9370319110	 २३ गिरधर दीपक बबनराव (रामटेक) 9881236747	 २९ हेंगळे डॉ. पंढरीनाथ लट्टरी (अहैरी) 8999277258	 ३५ देशपांडे डॉ. विलास चितामण 9960031148
 ३७ देशमुख विनोद दिनकर 9850587622	 ४१ निंबाळकर डॉ. शं. शं. अमृताव 9422160955	 ४३ पखाले नितिन रमेशराव (यवतमाळ) 9403402401	 ४७ फडणवीस रवींद्र दिनकर 7767988667	 ४९ वनहट्टी भाग्यश्री भूषण 9822942256	 ५१ ब्राह्मणकर विजया 7888286072
 ५३ भुसारी अतुल रूखवसाव 9423103587	 ५४ भुसारी प्रमोद रूखवसाव 9766393888	 ५७ मांडवकर देवराव कृष्णाजी 9422185416	 ६४ राजेंगे गजेश आंकासल (बुलढाणा) 9822593903	 ६८ वांदे ज्ञानेश्वर जानबाजी (कामठी) 9421806962	 ७१ विश्वरूप विवेक रामचंद्र (यवतमाळ) 8805157475
 ७८ सख्यद अमीन मुजावर (सावनेर) 8484943535	 ८१ सोळंके विष्णु गुलाबसिंग (अमरावती) 7020300824	 ८२ सोनेवाने प्रल्हाद सांताराम (साखनी) 9921157645	 ८३ सौ. वंदना चारुदत्त देशपांडे 8806428361		

वरील सर्व उमेदवारांच्या नावासमोर अशी खूण करून बहुमताने निवडून घ्या.

समन्वयक : प्रसेनजीत गायकवाड - 880656074